

LEGENDA O IVANU ZLATOUSTOM

Nahajamo v starom pisme v njekeh mesteh jedan kapitul od žitija Svetoga Ivana Zlatoustoga. I zač mu *bje* ime Ivan Zlatousti.

I bist v jedno vrime živuću njemu v jednom manastire, kade biše 1 krun'ni opat i 50 črnorizac fratrov. I nekoliko vrime poživev meju njimi počet razgledati i razmišljati službi njih kako služe Bogu, i vide njih nepodobna dela delajućih i sa ženami prebivajućih i opijajućih se i mnoge ine hudobe delajućih. I prišad ka opatu i pokloni se njemu umiljeno i reče: "Oče, blagoslovi me, jere otiti hoću iskati mesta kade mogal bim ugoditi Bogu; ni sade mesto ideže mogli bismo spasti duše naše."

I vazam prošćenije od opata i ide v dom svoj ideže prebivaše. I vazam sa soboju jedno malo črnila v jednom kalimare i nekoliko harti – želeše bo velmi knjig – vač* bi Boga hvalil i ide v put svoj 40 dni od ljudi daleko v jednu pustinju.

I prišad v pustinju stvori *sebje* jednu malu kućicu i tu poče prebivati slaveći Boga. I počet pisati jedne molitve Svetije djevi Marije milostivo razmišljajući, kako bi mogal liplje složiti od Svetije devi Marije. I prišad neprijatelj roda človrječaska-go djavał, ki vinu žalostit se i zavidljiv jest, kade ka dobrota počnet se delati i prišad z desne strani pristupi i ukrade jemu kalimar s črnilom i pobeže. Sa že Ivan obrać se hote omočiti pero v črnilo i ne obrete kalimara; i vstav gore počet iskati kalimara svojego po hiže i ne obret i reče: "O gore *tebje*, djavle,

* *vač* (va ča) = u čemu

neprijatelju človečaskago roda! Vem, jako to dela tvoja sut, i ti vzal jesi črnilo moje. I zato, prokletče neprijaznin, hoću ti pokazati silu i krepost Boga mojega, da uvesi jako jemu vsa vzmožna sut.”

I prizvav Ivan ime Gospodnje i vazam pero svoje jimže pišaše i načet pljuvati va nje i slinami svojimi poče pisati. I ježe koliždo napisaše, to sve zlato tvoraše se. I jegda dopisa te molitvi, pride an’jel Gospodanj s nebese i reče jemu: “Ivane, zlata usta tvoja, odsele vzoveši se Ivan Zlatousti.”

I jegda izminu nekoliko vrimene, potom pojuću jemu molitvi jedne i dosvršiv molitvi i reče: “O Gospodine Isuhrste, toga te molju ja grešnik, da izbaviši me od tih malih grihov, ježe sut pomišljeni i rečeni, a od tih velikih, glavnih i semrtneh grehov dobro umeju se varovati sam.” I tako čestokrat govoraše. I javi se jemu an’jel Gospodanj s nebese reki: “Ivane, Ivane, zlo prosil jesi o sem, ježe prosil jesi i ježe prosiši od Gospoda Boga tvojego, jako da izbavit te od grehov malih i da sam hoć varovati se od grehov semrtnih i glavnih. I zato vej, jako pregrešil jesi v prošenje tvojem, zač nest moć človečaska podobna milosti Božjjej. Na ponježe tako prositi račil jesi, posla me Gospod k tebe ispitati te, ki greh najmanji jest na zemlje, i meju trimi izberi jedan. I pitaju te: Voliš li opiti se, ili človeka ubiti, ili device silu stvoriti?”

I pečalan bje velmi Ivan o besedah an’jelovih i pomisliv dlgo v sebe i reče: “Az ne vem, čto izvolju? Ako ubil bim človeka, to povinan bil bim sudu i zakon Božji razoril bim; ako device silu stvoril bim, to sagrašil bim pred Bogom i pred licem Boga mojega; ako li opiju se, to idu na postelju moju i spočiju se i prebudu nikomuže zla ne stvoriv. Izvolju opiti se.” I reče jemu an’jel: “Zlo obral jesi, Ivane, mnejući najmanji greh i se najveći izvolil jesi, v njemže imaši vse isplniti.” I to rekši an’jel otide na nebo.

I jegda dlgo vrime žive onde, i zabi vsa jaže koliždo govoril biše jemu an’jel.

Biše jeter kralj velmi krepak i vzmožan siloju velikoju zelo. I jedan dan vshote pojti loviti v dalečnije gori svoje, iskati zveri velikih. I reče vitezem i slugam svojim da napravet se i

vazmut sa sobu potrebna jim. On že imeše kćer svoju jedinočedu, krasnu i lipu velmi v zor, ka prišadši pred cara, oca svojego i reče njemu: “Oče moj, prošu te, da i mene pojmete s vami i da pogledam kraljevstva i visokih gor i zveri čudnih ki sut v gorah vaših.” On že reče njej: “Kći moja predragaja i lipa, ne hoću da ideš s nami nijednim zakonom.” Izašad kralj van is polače svojeje k slugam svojim i reče njim da skoro priprave konje svoje i oružija i vsa ka njim potrebna jesu. I tagda gospodična načet plakati se velmi i sa slzami prošaše moleći oca svojego jako da pojmet ju. On že smiliv se na nju slz radi njeje i reče njej da napravit se sa vsimi službenicami svojimi i idet š njimi. Ona že vzveseli se radostiju velijeju zelo i skoro tekši v komoru svoju i obleče se v sviti svoje prekrasnije. A mati njeje žalostna bi velmi njeje radi i vazamši dvi kokoše, jednu pečenu, a drugu kuhanu, i kruha nekoliko i vlož i v jedne bisagi i priveza na konja njeje; vze že sa sobu i vina v jednom sasude krasne i velice.

I pojdoše v put svoj. I kada pridoše k velikim goram v keh behu zveri čudne velikosti: lefanti, lavi, medvedi, jeleni i zveri proči, i jegda pridoše na sredu gor teh i najdoše zveri mnogije i čudne velikosti kakovih ne bihu nigdar videli. I tudije videv je kralj i vsa vojska njegova pojdoše v sled njih s meči i sa strelami i s kopji svojimi, rastekoše se jedan od drugoga daleko tako da najti se ne možahu meju soboju. Osta že takmo jedina sama gospodična v gorah onih bludeći.

Noć že vskore prispevaše i daž* gotovaše se i bi noć črna i gusta i daž mnog i gromi i mlinje mnoge. Ona že sedeći na konje svojem blujaše i postavši na jednom mest i sliša glas lava rovuća i medvedi i inih zveri i uboja se velmi i s plačem gorkim govoraše: “Gospodi Bože moj, stvori me videti li jednoga človeka kršćena v pustinje ovoj i tudije videvši ga umreti!” I se rekši vide v jednom mest i oganj bliskajuć se i poče jizditi k njemu govoreći: “Viju jako stvorenije človečasko jest onde.” I jegda približi se k mestu onomu, vide jednu peč i v njej oganj goreć. I z’sedši s konja svojego lahko i pristupi bliže i poče prigledati

* U predlošku: *dažju*.

vnutar hoteći videti što bilo bi sije, jako oganj gorit i nikogože ne slišit. I vide vnutre človjeka jednoga klečeća na kolenu svo-
jeju i molitvu tvoreća Bogu. Ona že zveseli se velmi, načet s ra-
dostiju zvati jего jako da otvorit njoj. On že ne hote otvoriti jej,
takmo otveća reki: “Idi, prokletče djavle, posramljen ot mene
siliju svetago križa.” Mnogo bo krat djaval prihojaše k njemu
va obraze ženscejem, a nekada v podobstve an’jelscejem, zato
tako odgovori jej. Ona že odgovori jemu: “Nisam djaval, da kr-
stjaninja jesam i kršćena jesam v ime Oca i Sina i Duha Sve-
tago.” On že slišav sije vesel hje i šad otvori njoj dvari. Ona že
všadši v dom sta pri ognji i poče svlačiti sviti svoje s sebe ke
smočila hješe na sebe; drugije ke imeše na konje svojem suhe
[vnese] i vazamši je obleče se v suhije sviti svoje. Vnese že i
bisažice svoje v kih imeše kruh i meso i vino svoje. I sede poli
oganj i poče grijati se i vazamši kruh i vino i meso i poče jisti
i piti. Poče že i njega prositi da bi jil š nju. On že ne hote, ona
že počet prositi njego da bi pil š njeju jedinoju vina koga imeše
sa soboju v sasude jeterejem. On že velikije radi prošnji njeje
prijam vino i pit. I jegda piv jedinoju opi se, piv že drugoviceju
i razide se vino po žilah jего, i sed na zemlji i počet gledati v
lice njeje i čuditi se lepoti njeje, jako krasna hješe velmi i lipa
v zor. I paki prijam vino i piv treticeju i važga se v pohot njeje
i silu stvori njoj.

I kada paki usnuv i prospav se i počet misliti što stvoril
bi i pomisliv v sebe i reče: “Čto stvoru od seje gospodični, jako
otac njeje počnet iskati ju zajutra s ljudmi svojimi i našad ju
poli mene i ubijet me? Izvolju ubiti ju.” I prijam nožić njeje i
zakla ju. Izvleče ju van is kućice svojeje ku imeše v pustinji toj
i privleče ju v jedan dolac i položi ju meju dve stene. I tu položi
ju i vsa imenija njeje položi š njeju, i sa svitami njeje pokri ju i
kamenijem pozida ju, konja že njeje pusti samogo v gore toj i
zveri gor tih razdreše ga. I vrati se Ivan v kućicu svoju i prije
neže vnide va nju, an’jel Gospodanj vzvapi glasom velijem re-
ki: “Ivane, Ivane Zlatousti! Proklet ti jesi v prošnji tvojem i
v dele tvojem jako izvoli opiti se mnejući najmanji greh opiti
se i v njem vsa isplnil jesi. Odsele juže ne uslišiši glasa mojega

govoreća k tebe v pustinji ovoj, ni ot ruku mojeju primeši piće, dokle ne pokaješi se od toga ča si učinil.”

Ivan že pad nic na zemlju i plaka se gorko i reče: “O gore te*bje*, djavle, neprijatelju roda člo*vje*časkago ki vinu bedu činiš svetim Božjim. Do konca njimi posramljen i porugan je-si, kako ninje prehini me i iskusi me okušenijem vina. Kako i preje prehini ženoju prvoga člo*vje*ka, oca našego Adama, okušenijem togoje dreva i pregreši Adam ženoju svojeju, tako i ja pregreših vkušenijem vina ko dano bi mani ženoju i ja pivši sagraših pred licem Boga mojega.” I pomisliv v sebe i reče: “Živ Gospodin Bog moj, jako ne budu hoditi nogama mojima po zem*lje*, na kako rak laziti budu po četverice, ni usti mojimi govoriti budu ničesože takmo molitvi svetije, dojdeže posetit me Gospodin Bog moj.” I prignuv se k zem*lje* i poleze van is kućice svojeje i tako počet plaziti po pustinje toj.

Kralj že počet iskati kćere zajutra priležno po vseh gorah oneh sa vsemi voji svojimi, i ne našadše njeje vzvratije se v domi svoje rekuće, jako zvere ljutoje pogltilo ju je i konja njeje. I kada pridoše v domi svoje i povidaše sije materi njeje, jako pogibla biše kći njeje, ona že vstavši is prestolja svojego, na kom sedeše, vazamši krunu glavi svojeje i povrže ju na zemlju bijući se v prsi svoje, i svlekši svite svoje svetlije i obleče se v svite tamnije. I bi vapaj i plač velik plačućih se poli njeje.

I bist kada izminu nekoliko vrimene i porodi kraljica drugu kćer v mesto njeje i vzveseliše se velmi. Potom treto leto porodi i detića prekrasna velmi, i tada kralj posla [po]sli svoje po vsih deželah svojih, jako da veselet se porojenija radi sina njegova. Oni že vsi savkupiše se i časti predragije prinesoše njemu.

I bist v jedan dan, kada kralj počet pripravljati se hote krstiti sina svojego i počet napravljati se i pojti hote va oneje gori kadi preje kćer svoju pogubil hješe. I kada pridoše v pustinju velikuju kade behu zveri čudne velikosti: lefanti i lavi i medvedi i proči ini zveri, tagda kralj i vsa vojska jago pognaše v sled jih s kopji i s meči i strelami i ubiše mnogije ot njih. I tagda načese v jednom mest*e* psi njih lajati, ke imehu sa soboju. I kada sije slišaše slugi kraljevi da psi njih lajut i tekoše tamo. I kada

pridoše tamo i najdoše zvere čudno po četverice lazeći, podobstvo že imučé človečasko, vlna že od tela jeho vlačaše se po zemlji, kako obrasal beše jeju velmi. I jamše jeho pripeljaše jeho pred kralja. Kralj že vesel bist ob njem čuda radi velmi i reče k slugam svojim: “Ne stvorite jemu nijednoga zla i vložite jeho na konja i nesite jeho lahko!” Oni že stвориše tako.

I kada pridoše v domi svoje i pustiše jeho da hodil bi po dvore kraljeve, on že počét bežati po četverice. Ljudi že grada toga prihojahu videti ga i čudovahu se jemu velmi. I bist v jednu nedelju, stvori kralj veselije velikoje s ljudi svojimi v dvore svojem i počeše gledati i čuditi se Ivanu Zlatoustomu. Kralj že i vas plk ljudi, muži i žen, ki sašli se behu veselija radi ko činjaše kralj v dvore svojem. Kraljica že staše na visokoj polači svojej i držeći sina svojego gledaše dolu. Biše že tu i žena jetera prišla, ka nošaše sina svojego na ruce svojej od jednoga leta stara i stojeći čudovaše se Ivanu. I tudije kraljić i sin žene one vzvapista krepko oba jedinem glasom govoreći: “Ivane, Ivane Zlatousti, vstani, jako Gospodin Bog otpustil jest danas tebye grehi tvoje.” On že vsta se vskore, vstav že se vzdviže ruce svoji k nebu i reče: “Gospodine moj Isuhrste, hvalu ti vzdaju, ki me pomilovati račil jesi tolika grešnika buduća.”

Kralj že i vsa vojska ljudi ki okolu stojahu š njim čudovahu se velmi Ivanu kako preje po četverice hodil beše i govoriti ne hoteše i kako sada prostre se i govorit. Kralj že pade pred nogama jeho i reče: “Zaklinjaju te Bogom živim i Bogom svetim, ki vsa stvori od ničesože, da poveši mne gdo jesi ti i ča jesu dela tvoja da po četverice hodil jesi toliko let i govoriti nisi otil i ča je bila pića tvoja v pustinji toj.”

Ivan že vsplaka se i reče: “Živ Gospodin Bog moj, jako pönježe zakleti me račil jesi imenem Gospodina Boga mojego, povem ti vsa bivšaja o mne. Prišadši mne v pustinju onu i počenjuću mne pisati jedne molitvi Svete Marije i tudije pride neprijatelj roda človečaskago djavaľ, ki vazda žalostan jest i zavidljiv jest, kade ljubo dobrotta tvorit se meju ljudmi i prišad ukrade mani črnilo moje i pobeže. Az že iskav i ne najдох jeho i prizvah ime Gospodnje i pljunuh v pero moje i počeh pisati. I ča koli pisah to vse zlato tvoraše se, i tem zovu se Ivan Zlato-

usti. Potom živuću me v pustinji onoj, prosih Gospodina Boga mojega ot onih malih grihov da obarujet me, a ot oneh velikih i glavnih teh dobro se umjem sam varovati. I tako mnogokrat prosih. I posla Gospodin Bog an'jela svoga ka mne ki mi reče: 'Ivane, Ivane Zlatousti, sagrešil jesi pred Gospodem v prošnji tvojem. I zato', reče, 'pitaju te: Ivane, ki greh najveći jest na zemlje meju trimi grehi, jedan izberi ki ti se mni najmanji, da poveš mani: Voliši li opiti se, ali device silu stvoriti ili človjeka ubiti?' Az že Ivan dlgo misliv i reko: Izvolju opiti se. An'jel že reče ka mne: 'Zlo obral jesi, v njemže imaši vsa isplniti.' I bist v jedan večer prebivajuću mne v molitvah i noći bivši črnej i dažju mnogu i tudije počet nekaja rič zvati me pred dvarmi mojimi. Az že smućen bjeh, tudije odgovorih protivu glasu onomu ki slišah: 'Idi, prokletče djavle, ot mene, posramljen siloju svetago križa i moćiju Svetago Duha.' Mnogo bo krat prihojaše ka mne djaval iskušaje me i smutiti me hote ot molitvi mojeje. Ona že slišavši glas moj i vsplakavši se i reče mi: 'Mužu Božji, nisam djaval, da stvorenije Božje jesam i kršćena jesam va ime Oca i Sina i Duha Svetago, amen.' Az že slišavši sije vzradovah se velmi i otvorih njoj dvari moje. Ona že vlezši vnutar i budući velmi mokra i oganj stvorih njoj velik i počet svlačiti sviti svoje mokrije i počet se oblačiti v suhije ke imeše na konje svojem. I sedši poli oganj počet jesti i piti vino ko sa sobu prnesla beše. Počet že i mene nuditi jako da jel bim i pil bim š njeju. Az že velikije radi prošnji njeje prijam vino i pih jedinoju i drugoviceju i razide se vino po žilah mojih. Potom že pih treticeju i opih se i vsa sija isplnih va vine onom, jakože reče mne an'jel. I silu stvorih njoj i ubojah se tebe i ubih ju i pokopah ju v meste skrovne. I kada pokopah ju, vratih se v dom moj. I preje nego vnidoh v dom, reče ka mne an'jel: 'Stani, Ivane! Odsele bo jure ne govoru s tobouju v pustinje ovoj, dokle ne pokaješi se, zač iskusil jesi Gospodina Boga tvojego.' Az že kleh se Bogu živu da nimam hoditi nogama mojima po zemlje, ni govoriti jezikom mojim, dojdeže posetit me Gospod. I se toliko vrime hodih po četverice tako i ovo jure viju da mi je otpustil Gospodin bezakonija moja."

Kralj že sije slišav od kćere svojeje, žalostan bist velmi i bisi plač velik v dvore tom njeje radi. I počet kralj prositi jago priležno jako da i popelja v pustinju onu i pokažet njim grob njeje. On že vstav i ide pred njimi. Kralj že i vsa vojska jago ide v sled jago. I kada pridoše na mesto to, kade bje pogrebena gospodična ona, i tudije videv kralj grob njeje i vsplaka se velmi i poče razmetati kamenije ko biše svrhu njeje položeno. I kada otkriše lice njeje, i biše velmi rumena i potna i vskočivši se gore i reče: “Oče moj, povej mi, jeste li ča ulovili v gorah teh. Az bo jedan mal čas poležah sade truda radi.” I tudije vesel bist kralj i vsa vojska jago. Najdoše že i konja njeje jaduća travu blizu jeje i vzdaše hvali Bogu i idoše v domi svoje radujuće se.

I kada pridoše v dom svoj, vzveseliše se vsi ljudi velmi radostiju velijeju zelo o prišastiji i o vskrešen’je gospodični onoje. I vzvapiše vsi ljudi govoreće: “Velik jest Bog Ivanov i velija jest slava jago va vjeki vjek. Amen.”